

ГЕОГРАФІЧНА ЛЕКСИКА В ЗБІРЦІ ОПОВІДАНЬ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА «БЕРЕЗОВИЙ СІК»

Анотація. У статті описується використання М. Стельмахом географічної лексики в оповіданнях збірки «Березовий сік». Аналіз їх свідчить про любов автора до свого краю, обізнаність із життям земляків у воєнні роки, розуміння ним ужитих назв географічних об'єктів для розкриття характеру персонажа, його світосприйняття, естетичних смаків. Відзначена географічна лексика закономірно влітається в мовну тканину оповідань, адже вони разом з іншими лексико-семантичними групами створює цілісну картину життя мешканців під час окупації.

Ключові слова: географічна лексика, географічний об'єкт, Поділля, герой твору, персоніфікація, художній пейзаж, діалектизм.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблема вивчення народної географічної лексики не є новою в лінгвістичних колах. У сучасному українському мовознавстві її називають по-різному: *географічні терміни, географічні назви, ландшафтні назви, географічні апелютиви, географічна номенклатура, географічна лексика*. У ній відображено всі сторони реальної дійсності: географічні особливості ареалу, матеріальне й духовне життя народу, що репрезентує найву розмовно-побутову картину світу людини. Закономірно, що основу географічної лексики складають загальноповживані слова, якими люди послуговуються в повсякденному житті. Варто також зазначити, що ця категорія лексики є відносно змінною, оскільки зі змінами, що привносить людина в навколишнє середовище, змінюються й пов'язані з ним реалії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. У слов'янському мовознавстві назви географічних об'єктів досліджені в польській (П. Ніцпе, Я. Сташевський), чеській і словацькій (Р. М. Малько), болгарській (Е. А. Григорян), сербській і хорватській (Я. Шутц), білоруській (І. Я. Яшкін), російській (В. М. Мокієнко, Е. М. Мурзаєв) мовах. Своєрідним узагальненням цієї групи лексики на слов'янському тлі стала монографія М. І. Толстого «Славянская географическая терминология: Семасиологические этюды» [10].

В українському мовознавстві питаннями географічної лексики (термінології) займалися І. Верхратський, Й. О. Дзєндзелівський, М. Ф. Сумцов, П. А. Тутковський, П. П. Чучка та ін. Серед регіональних досліджень цієї лексики відомі словники С. Грабця «Географічні назви Гуцульщини» (1950), Я. Рудницького «Географічні назви Бойківщини» (1962), Є. О. Черепанової «Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья» (1984), О. К. Данилюк «Словник народних географічних термінів Волині» (1997, 2013), Т. В. Громко, В. В. Лучика, Т. І. Поляруш «Словник народних географічних термінів Кіровоградщини» (1999) [6], а також монографічна розвідка [5], дисертаційні студії І. М. Потапчук «Народна географічна термінологія в західноподільських говірках» (2012) [9], С. В. Шийки «Народна географічна термінологія Ровенщини» (2013), Н. Сокіл (Гуцульщини й Бойківщини), О. Слободян (НГТ Луганщини).

Високо оцінюючи дослідження зафіксованих у західноподільських говірках народних географічних термінів, здійснене І. М. Потапчук, проведений кваліфікований їх аналіз [9], вважаємо за потрібно продовжити роботу в напрямку поповнення корпусу географічної лексики регіону назвами, зафіксованими в художніх творах на прикладі малої прози Михайла Стельмаха. З огляду на це, **мета статті** – з'ясування особливостей слововживання географічної лексики в оповіданнях збірки М. Стельмаха «Березовий сік».

Виклад основного матеріалу дослідження. Огляд літературно-критичного матеріалу про збірку оповідань М. Стельмаха «Березовий сік», незважаючи на високу майстерність митця слова, актуальність подій і для нашого часу, подає лише скупі свідчення: «У 1943 р. з'явилась надрукована в Уфі книжка оповідань «Березовий сік» під редакцією Ю. Яновського» [10, с. 12]. Вона містить усього десять несправедливо забутих оповідань (називаємо їх у паспортизації ілюстративного матеріалу – див. Джерела дослідження).

Утім наша розвідка щодо вживання в оповіданнях географічної лексики може й інтерпретувати арсенал географічних назв і водночас слугувати вивченням індивідуального стилю письменника, адже з величезного фонду загальноповживаної лексики письменник відбирає різні засоби словесно-художнього зображення. Своєрідність індивідуального стилю митця виявляється в його мовній картині світу, особливостях слововживання, у поєднанні загального та індивідуального [8, с. 216].

Цілком закономірно, що основу мови творів будь-якого письменника, зокрема й М. Стельмаха, становить загальноповживана лексика, оскільки «художній твір не може існувати

без нейтральної лексики, вона є тією основою, на якій реалізується задумана тканина твору з усією її ідейно-тематичною та художньою складністю» [там само].

Важливим компонентом мовної тканини оповідань збірки «Березовий сік» є значна кількість географічних лексичних елементів. Це можна пояснити тим, що автор намагається всебічно показати природу подільського краю. Окрім цього, такі елементи письменник використовує для детальнішого, колоритнішого зображення середовища [4, с. 26], у якому розгортаються події окремих творів, а також для залучення до художнього світу читача, для активізації його мислення, уяви, оскільки він, натрапляючи на сторінках твору на найчастіше повторювані в повсякденному житті назви реалій, краще розуміє письменника й зображуваних ним героїв, уявляє природу, життя, ведення господарства, світосприйняття кожного персонажа, картини партизанської боротьби українського народу під час німецько-фашистської окупації.

Опис Поділля у творах М. Стельмаха представлено назвами реальних географічних об'єктів. Ось кілька рефренів з указаних оповідань з хоронімом *Поділля* (див. також [3]): *Поділля моє, добрий зелений світ садків і тишениць, материних рук і дівочих ясних очей! Де б я не був – мій шлях до тебе прийде, хіба що загину* (Дванадцять хвилин, с. 281); *...десь за цими галями починається той світ, що до самої смерті буде тобі пробігати провітками, стелитися зеленими луками, перевисати райдугою над двома кінцями ріки твого життя* (Дванадцять хвилин, с. 275); *Земля ж яка! По одну сторону маки високі цвітуть-процвітають, по другу, мов перемита, тишениця – колос колосу щось шепоче. А над усім привіллям небо чисте пташиним співом бринить, бджолою передзвонює* (Рудий Микола, с. 300).

Підтекстово письменник вказує на типовість українського ландшафту, «оббіганого» босоніж дітлахами: *То, бувало, тільки на ноги зіп'явся, цілий божий день у лісах пропадав...* (Березовий сік, с. 325). Так, одна з героїнь, тимчасово перебуваючи далеко від України й згадуючи свою рідну домівку на Поділлі, уявляє: *... стоїть вона [хата] на взгір'ї, лелеки на ній клеочуть, дітей учать літати* (Добрий вечір, мамо!, с. 298).

А ось описані М. Стельмахом панорами, що відкриваються героям творів: *Зупинились на горбку. У долину між садків лебедями пливли хати й не наважувались у річку вступити. За селом поля, поля й гай зубчастий* (Рудий Микола, с. 300). Серед них не лише позитивний колорит, а й, наприклад, передсмертна картина партизанки Галі: *Затуманеним зором Галя бачила..., як вигиналось на гребінцях струмка сонячне срібло й хвилиною скочувалося вниз* (Галя, с. 286); *Курілася просіка тилом, хмурилися ліси, самотній промінь ковзнув по галявині – темною міддю провіттив сосну й погас на плечах дівчини* (Галя, с. 287).

Поруч з народними географічними термінами в Стельмахових оповіданнях виступають словосполучення-мікротопоніми Поділля: *Над рікою, невдалік од кучерявої верби стоїть її хата* (Столяриха, с. 271); *«Мамо, де ми сьогодні не були! Увесь Куций яр облазили...»* (Березовий сік, с. 325); *А постріли то наближались, то віддалялись, і не можна було розібрати, де вони б'ють – чи на Ракитній, чи з Чорного шляху* (Березовий сік, с. 329); *– На Ракитній, де білі черешні ростуть, від Дьогтярського хутирця недалеко* (Березовий сік, с. 329). *– Ти, жінко, іди в ліс, прямо в яр Куций. Біля Трохимового клину, де борть стоїть на ґрунті, повернеш до кринички й стежкою на Ковалеву іди* (Рудий Микола, с. 302). Як і географічні терміни, вони є місцевими орієнтирами, і в плані дослідження динамічних процесів мікротопонімії Поділля хотілося б знати, чи досі існують ці назви.

Біографія М. Стельмаха пов'язана з перебуванням у роки Другої світової війни і в Росії, і в Білорусі. Очевидно, білоруські краєвиди нагадували письменникові рідне Поділля: *Уперше я побачив його в білоруських лісах. Він сидів на свіжозрубаному пні, поклавши гвинтівку на коліна, і дивився на голубе, у зеленій каймі озеро, на самотній човен без весла* (На мосту, с. 283).

В аналізованих оповіданнях М. Стельмаха за реалемним та семантичним принципом нами виділено географічні лексеми, які називають не лише форми та частини наземного рельєфу, особливості водного ландшафту, а й географічні об'єкти, пов'язані з ними. У середині цих груп можна вичленувати більш дрібні лексико-семантичні об'єднання, які складаються із семантичних рядів лексем, об'єднаних за релеватними ознаками 'розмір географічного об'єкта',

‘форма’, ‘наявність чи відсутність рослинного покриву’, ‘заболоченість або незаболоченість’, ‘призначення географічного об’єкта’ тощо.

Кожна група назв географічних об’єктів нерівнозначна за обсягом, що, з одного боку, пояснюємо особливостями ландшафтної будови території Поділля, з іншого – зумовлено специфікою сприйняття та оцінки різних географічних реалій письменником. В основному вони позначають місце подій: ...*скам’яніла я на **взгір’ї**, очей з Івана не спускаю* (Добрий вечір, мамо!, с. 289); *човен спадає в долину* (Добрий вечір, мамо!, с. 289); *Потоп виліз із **верболозу** і втомлено опустився на **моріг*** (Пісня про сорочку, с. 315); ...*бігцем подався **стежкою** на **леваду*** (Рудий Микола, с. 302); *Ось уже з **чагарника** вискочили* (Галя, с. 287); *Потемніли **луги**, потемніли* (Столяриха, с. 273).

Серед назв рельєфу найбільшої деталізації зазнали найменування таких реалій, як невелике підвищення, рівнина, укрита травою, низина, залита водою, яр, порослий лісом. Вони вербалізують найбільш характерні для подільського рельєфу ознаки та об’єкти, які мають практичне значення [9, с. 112]. Так, диференційна ознака ‘порослий деревом’ притаманна місцям, де відбуваються події: [*Столяриха*] *прямує на широке **подвір’я**, обсажене **кленами*** (Столяриха, с. 271); *Ми, із зводу управління, обігнали **вогневиків**, вискочили на широку **просіку**, затінену **склепінням** з’єднаних **верховіть** високих **грабів**, потім спустились у **долину**, і враз усе всередині **похололо мені: я впиваюся очима в круті **вигини** оброслого **чагарником** яру*** (Дванадцять хвилин, с. 276–277).

Водночас особливо маркованими в говірках виявилися й об’єкти, непридатні для використання в господарській діяльності, як-от: заболочена низина, непридатна для сільськогосподарських робіт земля тощо. З числа гідрографічних назв найбільш конкретизованими й деталізованими виявилися рукави річки, річкова мілина. Це дає можливість говорити про центр у назвах рельєфу та ландшафту й периферію: ...*і спрямувала човен у **бистринь*** (Столяриха, с. 274); *Несамовитий **крик** **моторошно** сплівся з **сміхом**, і всі **опинились** на **глибокій **бистрині****, од **берегів** далеко* (Столяриха, с. 274–275); *А **береги** **червоні** – **піщані** – **чітко** **окреслюють** **хлопців** у **зеленому*** (На мосту, с. 283).

У свідомості письменника через персонажів відбито вибіркове ставлення до навколишнього світу: важливе з їхнього погляду деталізовано в процесі номінації, несуттєве або малозначуще, обмежене загальною вказівкою, що може передаватися словосполучними назвами: ...*біжимо **простреленим** **полем***... (Дванадцять хвилин, с. 275); ... *недалеко – **рукою** **подати** – над **битим** **иляхом** і **мос** **село** **стоял*** (Дванадцять хвилин, с. 276).

Типові картини доповнюються географічними лексемами на позначення т. зв. місць розташування: «місце, де росте городина» – *Стара **висока** **груша** **стоїть** на **городі*** (Дванадцять хвилин, с. 280); «місце, де ростуть верби» – *Віддалились **верби**, **конопляник*** («місце, де ростуть коноплі»), *дівчина*... (Пісня про сорочку, с. 309); *Садок і хата у **вишняку*** («місце, де ростуть вишні») (Рудий Микола, с. 301).

Як засвідчила вибірка географічної лексики з аналізованих творів, найчисельнішими в них є назви на позначення лісів: – *У **лівобережних** **лісках** він **прохлаждається*** (Столяриха, с. 274); *Над **лісом** **гаснуть** **останні** **зорі*** (Дванадцять хвилин, с. 275); частин лісу: *На **узліссі**, **шкандибаючи** в **одному** **чоботі**, **вискакує** **худорлявий**, **довгобразий** **шофер** **Ганник*** (Дванадцять хвилин, с. 276). Рідше трапляються назви низинного рельєфу: *Коли **обминула** **яругу**, **постріли** **зовсім** **близько** **вдарили*** (Березовий сік, с. 329).

Опис місцевого тельмографічного об’єкта – болота – у М. Стельмаха представлений непоодинокі (пор. також [2]): *Залишалась **одна** **стежка** – у **глибокій** **несходимий** **оврут**, **де** **гадюки** **гніздились**, **з-під** **ніг** **чвиркала** **зелена** **вода** **й** **вгиналася** **драглиста** **трясовина*** (Галя, с. 288); *Через **півгодини** **Терентій** **нізащо** **б** **не** **знайшов** **лісної** **хати**, **зачарованої** **поясами** **дерев**, **боліт** **і** **води*** (За один стіл, с. 306); *А **вже** **увесь** **луг**, **де** **стояли** **батареї**, **злітав** **угору**, **хлопав** **болотом**, **чорною** **водою**, **криками*** (Пісня про сорочку, с. 316).

Спостереження над географічною лексикою засвідчило, що письменник використовує значну кількість назв водних об'єктів: *...дві хвили... перекотились шумовинням* (Добрий вечір, мамо!, с. 290); *Тільки весло виринуло з круговерті...* (Добрий вечір, мамо!, с. 290).

Серед аналізованого матеріалу, хоч і вкрай рідко, однак трапляються вузьколокальні діалектизми: *Попереду сумно грають потемнілі води в дильованій дильом криничці* (Галя, с. 287). Уживання діалектної лексики в мові художнього твору, на думку С. Єрмоленко, зумовлене такими настановами: 1) відтворення тих реалій, що пов'язані з певною територією, яку описує автор; 2) відтворення особливостей усного мовлення; 3) уведення нелітературного слова з прозорою внутрішньою формою, яка сприяє словесно-художньому зображенню [7, с. 16]. Таким чином, у художніх текстах діалектним словам відводять не тільки стилістичну, але й власне номінативну роль, зокрема в тих випадках, коли вони є єдино можливим засобом позначення відповідних реалій, створення етнокультурного тла оповіді.

Звертаємо увагу на рідкісне явище порівняння одного географічного об'єкта з іншим, наприклад, плесо наче земля (чорнозем – уточнення наше – Т. Г.): *Кинула хустку на траву... подивилась на плесо – чорне воно, як земля, сердиться на когось...* (Добрий вечір, мамо!, с. 295).

М. Стельмах із присутньою йому мовною специфікою навіть персоніфікує географічні об'єкти: *Чорна розвернута яма перебила надвоє дорогу, на правому окрайці вирви, біля тишениць, лежить молодиця, схопившись рукою за чоло* (Дванадцять хвилин, с. 282); *Невесела дорога. Зригається інколи земля, наче хто зсередини підважує її* (Дванадцять хвилин, с. 282); *Глухо б'є ріка в береги й викидає хвилі на трави* (Столяриха, с. 273); *...плесо – чорне воно, як земля, сердиться на когось...* (Добрий вечір, мамо!, с. 295); *На прогаліні сад співає, перехитується біля хати струнка сосна – з лісами вітається* (Галя, с. 285); *Новий, з низьким красивим поруччям, він [міст] легко сднав червоні береги і врізався в густі куці верболозу* (На мосту, с. 284).

Символічним є зображення письменником подій, коли під час бойових сутичок людина впливає на природу, на географічні об'єкти – закривавлює їх: *...на колінах повзу до ріки, берег позад себе кривавлю* (Добрий вечір, мамо!, с. 290); *А навколо урочисто пломеніли береги червоні й хвилі – теж червоні* (На мосту, с. 285).

Звертає на себе увагу одне речення: *У садку скинув чоботи й обережно увійшов до хати* (Рудий Микола, с. 302). Чому герой роззувається в садку? Через хвилину буде збройна сутичка з німцями – і йому доведеться спалити рідну хату. Можливо, персонаж демонструє нашу українську пошану (і в цьому випадку останню!) до святого оберегу – батьківської домівки, а садок тут – поріг на вході до рідної хати.

У М. Стельмаха часто опис місцевого ландшафту передає й настрій героїв: *Унизу заворкував рівчак, і вона збігла з горбочка повз яворину на довгу кладку* (Пісня про сорочку, с. 306); *З оврута хмурого на просіку лісник вибирається* (Галя, с. 285); *Потім гоїдалась земля піді мною, і мені здавалося, що от-от упаду з мосту в провалля* (Добрий вечір, мамо!, с. 297); *А чорнолісся шумить одно: «Син, ясноокий син»* (Березовий сік, с. 331); *І вплив на переміл, блідий, нахмурений...* (Добрий вечір, мамо!, с. 290); *На пагорках неначе побільшав [Лван]...* (Добрий вечір, мамо!, с. 290).

В оповіданні «Василь Дубечанець» саме географічні об'єкти передають внутрішній стан героя, коли той іде «показувати» німцям, де знаходяться партизани: *Гей, довгая тая дорога. Бо Василь чує, як кожна хата його проводжала злобою... <...> У лісі Василь певніше пішов, голову підвів. <...> Прохолодою повіяло з яру. <...> – Добре, хлопці, добре! – кричить Дубечанець і котиться в яр. Та ворожса куля доганяє його. І він падає біля лісової кринички...* (Василь Дубечанець, с. 305).

Одним із стилістичних засобів словесно-художнього зображення в оповіданнях М. Стельмаха є зв'язок людей з природою, з описом географічних реалій саме під час головних подій їхнього життя, наприклад, весілля: *...лугова стежка тріпотіла весільною стрічкою. Затихли долини, загомоніли далекі шляхи..., низом котився в глибокі глеки лугових вирків туман...* (Пісня про сорочку, с. 306); *...назустріч їй [дівчині], звиваючись, бігла весільна стрічка лугової доріжки* (там само); *З-за острова вервечкою* (це не просто ряди, автор вводить елемент

рукодільної лексики для передачі дівочих переживань героїні на виданні – пояснення наше – Т. Г.) *впливали гіллясті вигнуті верби...* (Пісня про сорочку, с. 307). Суголосних висновків доходить В. І. Башманівський, характеризуючи стиль М. Стельмаха при зображенні пейзажів у романі «Велика рідня» [1, с. 18].

Географічна лексема **яма** із семантикою «могила» в оповіданні «За один стіл» має символічні значення: яма «місце для поховання померлих», яку копають люди: *Тісно людям у ямі. Зігнешся суглинок викинути – сусіда ліктем чи стиною вдариш* (За один стіл, с. 306); персоніфікація ями: *Тоді, мов по команді, автоматники обертаються – і яма затюгикала, затремтіла, застогнала* (там само). І горішня частина викопу – суглинок: *Терентій бачить, як хляться й падають на суглинок люди, зіткнувши зуби, руками розривають полотно сорочок і землю* (За один стіл, с. 318–319).

Фрагмент оповідання «Дванадцять хвилин», де мати голосить, прощаючись із сином-солдатом, не знаючи, коли побачить його знову, дуже показовий: *«Ой Петре, мій рідний, рученька біла, явірκο зелений! ... З якої нам дороги тебе виглядати? Чи з гори, чи з долини, чи з глибокого яру, чи з далекого краю?»* (Дванадцять хвилин, с. 281). Саме назви місцевих географічних об'єктів виступають тут своєрідними орієнтирами, сторонами світу. Художнє оформлення їх свідчить про зв'язок із фольклором.

Часто Михайло Стельмах – автор поетичних у прозі пейзажів: *Південь тче кросна в лісах, і земляна долівка тихо погойдує затінене листям живе сонячне мереживо* (За один стіл, с. 320); *Пахучий сік стікав на кореневище, і земля жадібно вбирала лісову кров м'якою зеленню* (Березовий сік, с. 328); *...дівчина зникає між деревами, а вони [дерева] з узлісся повзуть кукурудзинням до темних будівель...* (За один стіл, с. 306). А ось як письменник, використовуючи географічну лексику, описує прихід весни: *Уже в чорнолісі одспівувала ніжно-голубими дзвониками сколодра, на осонні почала береза вдовиними сльозами печалитись – притулишся до неї й почувеш під корою перестук тихий, начеб серця, роками натруженого. Непомітно весна позазіллувала зруби, озера, просіки...* (Березовий сік, с. 326).

Висновки. Отже, використання М. Стельмахом географічної лексики свідчить про любов автора до свого краю, обізнаність із життям земляків у воєнні роки, розуміння ним ужитих назв географічних об'єктів для розкриття характеру персонажа, його світосприйняття, естетичних смаків та вподобань. Письменник, використовуючи різні засоби, зображає природу рідного краю через географічну лексику, яка є свідченням, крім іншого, також і внутрішнього світу персонажів. Описи рідного Поділля демонструють патріотичну спрямованість не лише славетних творів письменника, а й менш відомих оповідань збірки «Березовий сік». Відзначена географічна лексика закономірно вплітається в мовну тканину оповідань, адже вони поряд з іншими лексико-семантичними групами створюють цілісну картину життя мешканців під час німецько-фашистської окупації. Автор використовує як нейтральну лексику на позначення назв географічних об'єктів, так і стилістично марковану, виражену здебільшого словотвірними засобами мови; використовує фольклорні мотиви й персоніфікацію. У світлі зробленого аналізу малої прози М. Стельмаха перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі наповнення географічною лексикою творів інших письменників.

Список використаних джерел:

1. Башманівський В. І. Пейзаж у романі М. Стельмаха «Велика рідня» / В. І. Башманівський // М. П. Стельмах і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький : ХмЦНП, 2012. – С. 16–20.
2. Білоус Л. В. Назви на позначення болота в говорах Вінниччини / Л. В. Білоус // Вісн. Дніпропетров. ун-ту. Серія : Мовознавство. – 2009. – Т. 17, вип. 15 (3). – С. 3–6.
3. Врублевська Т. В. Топонімія Поділля в прозі Михайла Стельмаха / Т. В. Врублевська // Записки з ономастики : зб. наук. пр. Вип. 18. – Одеса : Астропринт, 2015. – С. 120–128.
4. Гриценко П. Про антропоніми, топоніми та інші власні назви : на матеріалі прози М. Стельмаха / П. Гриценко // Урок української. – 2003. – № 3. – С. 23–27.

5. Громко Т. В. Семантичні особливості народної географічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини) / Т. В. Громко. – Кіровоград, 2000. – 175 с.
6. Громко Т. В. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини / Т. В. Громко, В. В. Лучик, Т. І. Поляруш. – Київ ; Кіровоград : КДПУ, 1999. – 224 с.
7. Єрмоленко С. Я. Народно-розмовна традиція в літературно-художньому мовленні (на матеріалі сучасної української прози) / С. Я. Єрмоленко, Г. М. Гримич // Питання мовної культури. – Київ : Наук. думка, 1968. – Вип. 2. – С. 14–32.
8. Переломова О. Взаємодія різних шарів лексики у мові творів Валерія Шевчука / О. Переломова // Волинь–Житомирщина : істор.-філол. зб. з регіон проблем. – 2004. – Вип. 12. – С. 216–227.
9. Потапчук І. М. Народна географічна термінологія в західноpodільських говірках : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Ірина Михайлівна Потапчук ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2012. – 200 с.
10. Семенчук І. Р. Романи Михайла Стельмаха : літ.-критич. нарис / І. Р. Семенчук. – Київ : Рад. письменник, 1976. – 214 с.
11. Толстой Н. И. Славянская географическая терминология : семасиологические этюды : монография / Н. И. Толстой. – Москва : Наука, 1969. – 262 с.

Джерела дослідження – вказані оповідання за виданням:

Стельмах М. П. Твори : у 6 т. / Михайло Панасович Стельмах. – Київ : Дніпро, 1972–1973. – Т. 6. – 510 с.

Tetyana Hromko

GEOGRAPHICAL VOCABULARY IN MYKHAYLO STELMAKH'S COLLECTION OF STORIES "BIRCH JUICE"

Abstract. The article describes the use of geographical vocabulary in the stories of the collection "Birch Juice" by M. Stelmakh. Their analysis testifies to the author's love for his land, about the awareness of the life of fellow countrymen in the war years, about the significance of the nominations of geographic objects which he'd used to reveal the nature of the character, his worldview, and aesthetic tastes. The noted geographical vocabulary naturally infuses into the linguistic fabric of the stories, because together with other lexical and semantic groups it creates an integral picture of the life of the inhabitants during the occupation.

Key words: geographical vocabulary, geographical object, Podillya, hero of the work, personification, artistic landscape, dialecticism.

Татьяна Громко

ГЕОГРАФИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА В СБОРНИКЕ РАССКАЗОВ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА «БЕРЕЗОВЫЙ СОК»

Аннотация. В статье описывается использование М. Стельмахом географической лексики в рассказах сборника «Березовый сок». Их анализ свидетельствует о любви автора к своему краю, об осведомленности о жизни земляков в военные годы, о значении им употребленных названий географических объектов для раскрытия характера персонажа, его мировосприятия, эстетических вкусов. Отмеченная географическая лексика закономерно вплетается в языковую ткань рассказов, ведь она вместе с другими лексико-семантическими группами создает целостную картину жизни жителей во время оккупации.

Ключевые слова: географическая лексика, географический объект, Подолье, герой произведения, персонификация, художественный пейзаж, диалектизм.